

IN
CANONICĀS

APOSTOLORVM EPI-
STOLAS, D. VIDELICET IA-
cobi unam, D. Petri duas, ac D.

*Ioannis primam, Com-
mentarij.*

*

IO. BAPTISTA FOLEN-
GIO MANTVANO MONA-
CHO AVTORE.

LUGDVNI, APVD SEB.
GRYPHIVM,
1555.

Bayerische
Stadtbibliothek
MÜNCHEN

REVERENDIS

ERVDITIS'QVE MONACHIS

Eutychio Festino Abbati, Hieronymoq;

Sylua, suis in legatione ad Hi-

spanos monachos colle-

gis, Ioannes Bapti-

sta Folengius

S. P. D.

V^a M duplex sit ratio in pri-
mis res sacras interpretan-
di, collegæ eruditissimi: ea
mihi semper uisa est cùm
excellentiore, tum tutiore, cu-
ius ductu pars illa animæ,
in qua amor uersatur, perfici solet, quàm
illa qua acuitur intellectus, atque ad perue-
stiganda etiam ea nonnunquam, quæ sen-
sum humanum excedunt, incitatur. Tum
illud maximè me multum mouere solet, quî
fit interdum ut securiori omisso tramite in
illud potissimè incumbimus, ferimurq; (ut
dicitur) & remis, & uelis, quo tanquam por-
tu adepti nunquam securus fit animus &
quietus. Sic est natura intellectus: secus uerò
amoris. Sed de his postea in commentariis
ipsis, quos modo uestris auspiciis molimur,

nonnulla fufius. Faxit Deus, ut quæ diu ue-
 ftro hortatu in explicandis difficilimarum
 rerum mæandris ac nodis, quibus Apofto-
 lorum fcripta paffim redundant, parturio:
 ea demum tanquã emiffio fœtu aliqua cum
 felicitate pariam. Cæterùm tota mea hac
 in re felicitas erit, fi me scopum tam altum
 abstrufumq;, fi non affecutum, at faltem af-
 fequi uoluiſſe cenſebunt homines, cona-
 tumq; laudabunt. Atqui in literis profanis
 folent docti nullum genus literarum, quod
 quis ſuo (ut aiunt) Marte minime cuderit,
 approbare: iccirco commentaria omnia uel
 faſtidiunt: uel ſiquid in illis eruditè eſt di-
 ctum, ut de multis legimus, eiſdem tamen
 ne mediocrem quidem locum concedunt
 inter autores. Aliter autem in ſacratioribus
 commentandis literis æquiores ſeſe exhibe-
 bunt iudices: ſi ingentes, multaq; lucerna
 elucubratas cùm Græcorum, tum Latino-
 rum commentationes, in quibus maximo-
 pere deſudarunt, uoluere non pigebit. Illis
 itaq;, qui tali utuntur iudicio adeo non af-
 ſentior: ut eos quoq; admodum errare exi-
 ſtimem: quandoquidem ſua primùm ſerua-
 ta Apoftolis in ſcribendo & maiestate &
 gloria,

gloria, proximum tenent locum ij, qui in commentandis eorum scriptis, dilucidandisq; mysteriis fidam operam nauant. Neq; id dico, optimi collegæ, quò me inter priuscos, sanctissimosq;, & graues, & doctos autores annumerari appetã: aufimq; inter olores uti anser improbus ad Mæandri ripas perstreperere: sed quò uos alioqui uiros prudentissimos minimè fugiat, me in studijs nequaquã nihili, ocijq; ignobilis uel calamum uel ingenium attriuisse meum. Multum sanè quidem referre arbitror, in quo quis gradu primum scalæ pedem defigat. Scalæ porro cœlestis, quam à cœlestibus planeq; diuinis erectam esse Apostolis uidemus, uel imum ipsum gradum occupasse uiuacioris indiciũ est animi, gloriæq; splendidioris fundamentum, quàm illorum, qui in interpretando eruditissimo philosophorum omnium Platone supremum. Sed ad institutum redeo, rationeq; prius reddita, cur hunc mihi interpretandi difficillimarum rerum laborem, uel primus qui istuc egerim integrè, desumpserim: quodq; ex me sæpissimè quæsiuistis, ad alteram descendam petitionem uestram, quæ talis fuit: Licerétne monacho

literis operam dare simulatq; se Deo nudè
 semelq;, addito etiam iuramento consecra-
 rit, euulseritq; à mundi plausu, atque ijs
 omnino rebus, quæ cum bonæ sint, animum
 tamen à præstantioribus bonis auertere,
 sensimq; summouere uidentur: ut ferè sunt
 literæ, earumq; tum usus tum studium. Aie-
 batis enim, uos quodam in libello à Barbo
 Veneto nostræ Reipubl. fundatore scripto
 de monacho legisse quodam, qui cum in
 ipsis primis exordijs reformationis nostræ
 letaliter ægrotaret, dira permulta prædixe-
 rit, comminatusq; fuerit monachis illis qui
 literas discerent, quasi una ea uel sola futu-
 ra esset ratio, quamobrem uis tota religio-
 nis infringi debuisset & extingui. Huiusce
 itaq; difficultatis nodum ut potero explica-
 bo. Sed prius ad primũ, ad secundum post-
 ea. Cum igitur assiduis occupationibus, qui-
 bus ob creditam mihi Bondenaciarum elee-
 mosynarum dispensationem, grauem illam
 quidem, & curarum plenam, distineor, illic
 sæpe mihi esse necesse sit, quod otij tunc su-
 perest id totum succisiuis secũdarijsq; quasi
 temporibus cum ad legendum, tum ad scri-
 bendum aliquid, quod mihi sit utile futurũ,
 impendo.

impendo. Quid, quæso, aliud à monacho uel cessatore, uel in precarijs quoque istius generis occupationibus districto peragi debet? Ea quidem natura humani est ingenij, ut nisi assiduè colas syluescat facile. Sed mirum quàm totus egomet mihi in omnibus meis studijs displiceo, cùm autem scribo placeo. Non quòd certe scripturam ipsam meam talem eam quidem esse iudicem, quæ aut me multum, aut alios oblectare possit: scribo tamen exercitatione ipsa scribendi contentus: nam id laboris genus, quod mihi cum studiosis quàmplurimis commune esse uideo, quoq; ego libentissime utor, ad sedandas mei ueteris Adæ appetentias, frænandasq; cupiditates, æquè esse statui, atque è tussi antiqua laboranti esse solet ecligma. Deuorent alij, per me licet absque calamo quàm suos quàm aliorum libros: ego uerò interim hisce meis delinctorijs non tam frequenter utar, quàm mihi interdum ex causis nescio quibus uberio-rem illorum frequentandi usum intercisam esse occasionem querar. Nihil profectò in hac mea maximè præcipitata iam ætate tam aueo, quàm confirmatum tutumq; meq;

quietis statum : qui quoniam uita hæc præ-
 sens rotæ instar uago perenniq; agitatur
 motu : hoc tamen minus fugari irrequie-
 taq; concitatur orbita, quòd hi minimè de-
 sunt, qui ut possunt, ita nihil potius habent,
 quàm ut cuilibet quod illorum sit consen-
 taneum naturæ cùm attribuunt, tum mo-
 dum rationemq; qua id commodius effici
 possit, peruestigant. Itaque commentariolos
 in diui Iacobi epistolam unicam & in diui
 Petri duas illas difficilimas inter pias Bon-
 denacij mei curas succisiuis (ut dixi) elucu-
 bratas horis ut potui perfecì: quàm uerò feli-
 citer, ego mox uidero. Sed ad postremam
 nunc uenio uestræ petitionis partem, de mo-
 nacho illo, qui in extremo halitu uitæ posi-
 tus nonnulla præuiderit: horrida illa quidem
 & pauoris plena, in monachos uentura eos,
 qui literis operam dedissent. Ego sic uisum
 interpretor. Cùm quidem monachi finis
 sit in terris mors ea sensuum, quam parit
 odium tum sui tum mundi: illis omnibus,
 qui mortem istiusmodi felicissimam asse-
 qui contendunt, necessarium uidetur, ut
 impedimentis (cuiuscunq; tandem generis
 sint, quamuis ad speciem honestis ac utili-
 bus)

būs) abiectis , in Deum mortis huiuscemodi conciliatorem ullo absq; medio alio præterquam amoris ferantur. Studium certè literarium sobrium sumptumq; maturè & temperanter à monachis , quibus uia magis amoris usui esse debet, quàm intellectus, laudari solet à patribus illis nostris , atq; à nobis in primis, qui in spiritali harena planè attriti atq; exercitati facti sunt uelut arietes filiorum Dei. Ad quos sanè filios illud spectare arbitror, Afferte , inquit , domino filij arietum , afferte domino gloriam & honorem. Is porrò honor , is cultus , hæc gloria, ad animum potissimè refertur & integrum , & innouatum , & ob assiduas rerum diuinarum contemplationes, crebrasq; in perdiscenda Christi uita exercitationes feruidum , nudum , simplicem , suiq; semper haudquaquam dissimilem. Officiatne uerò tam sanctis conatibus , an utile sit studium nimis anxium literarum , hi bene norunt , qui uia paulum intellectus fatis ex se arrogantis , atq; (ut dicere solet Polus grauiissimus rerum istius generis disceptator) impudentis posthabita , illam quam terit amor peruigili sectantur studio. Ostensa

quidem uia qua iter est ad Deum amor, sistit se suis in finibus intellectus: amor autem præteruolat, apprehenditque dilucidè quod fuit ab intellectu ostensum & obscure & perplexè. Aiunt patres intellectum humanum esse tanquam statuam Mercurialem, quæ uiam ostendit, amorem autem uehiculum: qui amor iam præmonstrati boni ardore accensus, præproperusque quasi effectus quiescere nõ uult quoad eius in amati finem simpliciter sese infinet: neque singillatim interea quæ de Deo proposuit intellectus peruestigat distinguitque: sed actu uno purissimo contentus in Christi amore, termino nimirum laborum nostrorum soporatur, requiescitque, unius planè naturæ cum suo amato effectus: more scilicet furculi in arbore infecti, aut guttæ aquæ in oceanum proiectæ. Atqui uix huiusce nobilissimæ amoris ueterum monachorum uestigijs frequentatæ pertritæque mirabiles hi semper extitere fructus, pax mentis, quies, rerum caducarum despicientia, securitas. Dei fruitio. Ab altera uerò fermè (nisi diligenter caueris) prodire solet fastus, uanitas, uitæ spiritualis fastidium, amor proprius,

prius, ambitio, rabida scilicet illa feraque; affectuendorum honorum Erynnis, orexisue & improba & detestabilis. Quæ profectò omnia ueterum instituta ut fastidiunt, sic fastidita & omittunt & oderunt. Ecquid? Literas etiam sacras non suis cum locis tum horis amatas quæsitaeue, tranquillitati, ocioque; illi, quod ad monachos pertinere diximus, utiles neququam esse, quis ex nostris literarum studiosis non experitur? Multo id magis de profanis fabulosisque; literis, quas tamen mitioribus honestare solemus titulis, censendum erit. Quæ certè literæ tam aptè cõueniunt monacho, quàm boui conueniunt clitellæ, aut uro ephippia aut phaleræ. Vultis ne dicam unico uerbo rei summam? Monachus totus spiritualis esse debet, atque à mundi necessitudine secretus. Ita requirit illius professio, ita solitudo, ita ipsum nomen, habitus, uictus, uocatio, & demum pollicitationes uel sequestro iuramento factæ Deo. Ad literas autem adire quò doctus habearis reputerisque; cura sanè ridicula est ac uana. Nec est subinde uerendum de concilijs quin optatum finem nanciscantur suum, nisi monachi,

monachi, quorum præcipuum id esse debet studium, ut ad Christi pedes incogniti quæ sua, quæ aliorum fleant peccata intersint literati mitratiq; Fingimus enim, formamusq; nonnunquam in nobis ratiocinationes nescio quas, specie quidem plausibiles & gratiosas: sed quæ sensim à proposito fine nostros suffurantur animos. Amor quippe non tam literarum, quàm mundi huius impostoris obscœnissimi istius generis occupationes nostrum ad illudendum intellectum machinatus est, atq; tam altè nostris inseuit animis, ut perpauca iam inuenias, qui quorsum parentes ipsos suos charissimos, quorsum affines, quorsum amicos, quorsum patriam hisce omnibus iucundiozem reliquerint cogitent. Hæc omnia (puto) eò spectant, ut qui id audeant hi se mundo tum mori uelle attestentur, præq; se ferant sublimiorem se inquirere professionem: eam nimirum, quæ tota in caligine diuini amoris (sic eam appellat Dionysius) immersa, nihil approbat quod uel parum quidem à iam concepto sensu illo beatissimo & cœlesti mentem auocat & retardat. Id censeo illo in spectro præ-

sensisse

ſenſiſſe ægrotum, cùm à perdiſcendis literis deterruit monachos. Tantum uerò abeſt ut ſupinos hîc monachos atq; inertes laudari opiner, (quis tales unquam laudaret ſtipites?) ut acutiſſimis eos etiam morſibus, diſterijsq; impeti debere iudicem. Nam à literis, quo ocioſius pergræcari quis poſſit abhorrere, huic tam aptè Terentianum illud conuenire exiſtimo, quàm quod aliud maximè falſè dictum. Caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus. Nihil fanè turpius inter homines cerni poteſt, quàm monachus qui utraq; ſit orbatus diſciplina: hoc eſt, cui neq; uia intellectus, neq; amoris eſt nota: quanquam poſterior hæc ſimplici quæſita ſtudio ac trita ſufficere debet monachis. Quare quæcunque ab hoc nos itinere deturbare poſſunt, aut abijcienda omnino ſunt, aut delectu habito temperanda. Credo equidem diuinam eam de altari ex lapidibus incultis infabricatisque erigendo ſanctiõnem futuros quoq; monachos ſpectaſſe, qui pretioſioribus mundi rebus calcatis, ſpretisq; puro, quaſique natiuo affectu Deo litaturi erãt in ſpiritu & ueritate. Eſt & aliud animaduerſum hac in re incommodum,

modum , ut ferè monachum illum morientem animaduertisse suspicer. Præuidit, puto , homo ille iam agens animam , idcirco purgatoris sensus , atque à crassioribus corporis uinculis propemodum liberi, genus istuc nostræ obseruantix (quod uocant) regularis qua maximè decor religionis perornatur , à literarum studiosis facile contemptum iri : illosque non tam rem aliam detestatos quàm à literis auocari, quæ literæ totas sibi horas uendicare solitæ sunt : atque si secus accidat indignari, cauereque quantum possunt ac succisiuis; proindeque commoda corporea , delitias, immunitates , & demum quæcunque animi causa nancisci possunt undequaue uenari. An uerò habita omnium ratione in locis id agi queat illis , in quibus communitatem , consociationemque uitæ unam ad omnes eiusdem collegij homines pertinere natura etiam ipsa rerum fatetur, difficile uidetur. Alia quidem res est cœnobia monachorum quempiam habitare uelle , alia literarum scholas. Verùm quoniam absurdissimum esset statuere monachos post continuas in orationibus uigilijsq;

lijſq; , atq; illis tantopere neceſſarijs laboribus corporeis, exercitationes, nullo debere uti literarum ſtudio. Dicam quod hac de re à doctiſſimo Polo accepi. Miles, inquit, Vegetium legat, Curtium, Liuium, Cæſarem: Medicus Galenum, Meſuen, Hippocratem: Orator Tullium, Platonē Academicus uoluat , Peripateticus Ariſtotelem : & demum quilibet eos legat libros & autores quorum præceptis ea in arte, ac quam profitetur diſciplina fieri queat perfectus. Alioquin Euclidem non legat qui in re agraria nauticæ, aut piſcatoria perdiscenda ſe exercet. Sic monachus eos legat autores, qui de illius uitæ genere perſcripſere, qui eiufcemodi ſunt efficaciam ut animum planè quietum reddant & tranquillum: tantum abeſt ut aliquando , qui ita imbuti ſunt monachi, ſui eos ſtatus pœniteat, (ut permultos pœnitere cernimus) illiſq; qui cum Paulo nihil ſe ſcire profitentur , præter Chriſtum crucifixum, detrahant. Quam ſanè notionem ineptus ſim ſi putem nemini abſque literarum linguarumq; uariarum præſidio poſſe contingere. Id quidem eſſet clientem patrono, non patronum clienti uelle opitulari.

Hæc

Hæc habui , collegæ doctissimi , quæ
de uiso illo terrifico , seu de uisi coniectura
sub ipso ferè Alpium transitu in Hispaniam
à uobis rogatus afferrem. Valete.